

ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Формування та розвиток громадянського суспільства обумовлено потребами практики, насамперед утвердженням такої глобальної тенденції, як демократизація суспільних процесів, що поступово, але невідворотно охоплює собою все більш помітний масив народів і країн світу, розгортається на теренах України все з більшою активністю і перспективою. В широкому розумінні, демократія – це влада народу – людей, як громадян власно сформованого суспільства. Зрозуміло, кожен громадянин зацікавлений в утвердженні демократії і свободи.

Підходи до вивчення громадянського суспільства здійснювалося представниками різних шкіл та напрямів, як західними, так і східноєвропейськими дослідниками. Серед них можна виокремити американських вчених – Дж.Александера, М.Ігнат'єфа; англійських – Р.Дарендорфа, Є.Джессі; німецьких – М.Кляйнеберга, П.Козловські; польських – Є.Вятра, Е.Шацького; чеських – А.Оркень, Д.Чепелі; російських – К.Гаджієва, Ю.Сунгурова; українських – В.Баркова, Є.Бистрицького, О.Дергачова.

Проблема громадянського суспільства є не тільки об'ємною, а й надзвичайно складною, має комплексний характер. Сучасні концепції громадянського суспільства своїм корінням сягають у глибину античності і середньовіччя. З часів Платона і Цицерона поняття громадянин (від давньогрецького *polites* лат.*civilis*) пов'язано з поняттям прав і обов'язків, а у політології поняття громадянське суспільство найтіснішим чином пов'язане з поняттям право.

Для Аристотеля громадянське суспільство і держава є взаємозамінними поняттями: «держава є сукупність громадян, громадянське співтовариство».

Платон і Аристотель виходили із того, що суспільне життя без держави без встановлюваного і підтриманого нею порядку призведе до безладдя і не обіцяє нічого доброго громадянам. З наявністю держави Аристотель пов'язував можливість функціонування права, а останнє є мірилом справедливості й регулюючою нормою політичного спілкування. Аристотель прагне дати визначення поняття державного устрою: «верховна влада скрізь пов'язана з порядком державного управління, а останнє і є

державним устроєм». У державному устрою мислитель виділяє три частини: перша – законодавча, друга – посади, третя – судові органи».

Минуло майже дві тисячі років відтоді, як Цицерон започаткував термін «*civilis societas*», що в перекладі з латини означає «громадянське суспільство». Цей термін він трактує як об'єднання людей, «пов'язаних між собою згодою в питаннях права та спільності інтересів», яким виступає громадянське суспільство. До того ж воно буде присутнім як субстанція, коли закон набуває правочинності, а право стає регламентом, що діє «однаково для всіх» [1]. Запровадження нового терміна дало змогу Цицерону не тільки зафіксувати саме поняття, а й дати однозначне його трактування. Віддаючи пальму першості Цицерону у визначенні громадянського суспільства, потрібно зважити на застереження Т.Гоббса, який висловив міркування про громадянське суспільство в рамках «*scientia civilis*». Т.Гоббс стверджує, що першим це поняття використав Сократ, а за ним – Платон, Аристотель, Цицерон та інші грецькі й латинські філософи [2]. Гоббсовське трактування «громадянського суспільства» і «громадянина» забезпечується громадянською самоорганізацією, яка може реалізуватися тільки в межах держави. Т.Гоббс пропонує своєрідну модель громадянського суспільства, яка є органічно пов'язаною з державою. На відміну від нього, Дж.Локк чітко розрізняє суспільство й державу. Пропонує розуміння громадянського суспільства як універсальну форму реалізації законів, соціальний стан формальної рівності. Дж. Локк зазначає, що ні для кого в громадянському суспільстві не може бути зроблено виняток із законів цього суспільства [2].

Виходячи з основних положень філософії громадянського суспільства провідних філософських вчень того часу, можна казати, що, громадянське суспільство – це конкретний спосіб інституалізації демократії та сфера для добровільного об'єднання громадян із метою реалізації їхніх інтересів. Громадянське суспільство – це особливий феномен для публічної сфери, де ті чи інші суб'єкти шляхом активної добровільної діяльності забезпечують реалізацію власних цілей суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Скрипнюк О.В. Соціальна, правова держава в Україні. – К.: Вид-во КНУ ім. Т.Г.Шевченка, 2000. – 598 с.

2. Якоб М.М. Т. Гоббс та Дж. Локк як фундатори принципів соціально-правової держави // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – К., 2003. – Вип. 50. – С. 87-94.